

половинчастоті, а стати комплексним, внутрішньо узгодженими й системними, що забезпечить становлення України як високо розвинутої, правової європейської держави.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Конституційна держава та права людини й основоположні основи: Україна та європейський досвід // Монографія / Авт. колект. за редакц. проф.. Савчина М.В. – Ужгород : видавництво «Мистецька лінія», 2008. – 218 с.
2. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України. – К., 2003. – С. 176-177.
3. Проміжний рівень управління в європейських державах: складність проти демократії / за ред. Т. Ларсона, К. Номдена, Ф. Петітвіля. – К., 2003. – С. 8-21.
4. Ведель Ж. Административное право Франции. – М. : Прогрес, 1973. – 310 с.
5. Рішення КСУ у справі про адміністративно-територіальний устрій від 13.07.2001. - № 11-рп/2001 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-01>
6. Рудик П.А. Конституційна реформа в Україні: проблеми та перспективи. – К., 2006. –140 с.
7. Трайнин А. А. Административно-территориальная организация капиталистического государства. – М., 1984.
8. Рішення КСУ у справі про сумісництво народного депутата України і міського голови № 7-рп/99 від 06.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-99>
9. Сравнительное конституционное право / Под ред. В. Е.Чиркина, Ю. А.Юдина. – М., 1996. – 589 с.
10. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України: Постанова Верховної Ради України № 2223-1V від 08.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2223-15>
11. Пылин В.В. Проблемы наделения государственными полномочиями органов местного самоуправления // Государство и право. – №9. – 1999. – С.13.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Карабін Тетяна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету Ужгородського національного університету.

УДК 342.9

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Олексій ПРОКОПЕНКО (Харків)

У статті досліджено етимологію та зміст основного поняття: «забезпечення правопорядку». Сформульовано авторське визначення поняття «забезпечення правопорядку на регіональному рівні». Зазначено, що система забезпечення правопорядку на регіональному рівні являє собою сукупність визначених на законодавчому рівні стійких елементів, які знаходяться в ієрархічній взаємозалежності.

Ключові слова: порядок, правопорядок, забезпечення правопорядку, регіональний рівень.

В статье исследована этимология и содержание основного понятия «обеспечение правопорядка». Сформулировано авторское определение понятия «обеспечение правопорядка на региональном уровне». Отмечено, что система обеспечения правопорядка на региональном уровне представляет собой совокупность определенных на законодательном уровне устойчивых элементов, которые находятся в иерархической взаимозависимости.

Ключевые слова: порядок, правопорядок, обеспечение правопорядка, региональный уровень.

In the article the etymology and essence of the basic concept of "providing law and order" are investigated. The author's definition of the concept of "providing law and order at the regional level" has been formulated. It is noted that the system of providing law and order at the regional level represents the set of steady elements defined at the legislative level which are in hierarchical interdependence.

Keywords: order, law and order, law enforcement, regional level.

Постановка проблеми. Органи внутрішніх справ як суб'єкти забезпечення правопорядку в регіоні здійснюють охорону й захист конституційних прав і свобод людини та громадянина – особистісних, соціально-економічних політичних тощо. Існування

вищенаведеної групи прав і свобод людини та громадянина, визнання та закріплення їх на рівні Основного Закону України, й обумовлює необхідність правопорядку, а також здійснення конкретних заходів щодо його забезпечення. Звичайно, зацікавлені особи можуть і не реалізовувати абсолютно всі конституційні права й свободи, однак компетентними суб'єктами повинні бути створені сприятливі умови задля їх реалізації, що в кінцевому результаті й утворює матеріальний зміст правопорядку на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зауважимо, що проблематика визначення сутності інституту забезпечення правопорядку була предметом дослідження в працях таких відомих учених-правознавців як: В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, А. І. Берлач, В. М. Гарашук, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, О. Ю. Дрозд, О. В. Негодченко, В. І. Олефір, В. Ф. Опришко, М. Ф. Орзіх, П. М. Рабинович, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов, О. Ф. Скакун, М. М. Тищенко, В. М. Шаповал, В. К. Шкарупа, О. М. Якуба та інші. Не викликає сумніву, що наукові здобутки наведених вище вчених відіграли значну роль як у питанні формування теоретичного підґрунтя інституту забезпечення правопорядку так й у збільшенні ефективності практичної діяльності в зазначеній сфері суспільного життя. Разом із тим, зазначені дослідження були спрямовані на висвітлення діяльності із забезпечення правопорядку або на загальнодержавному рівні або як один з напрямів діяльності уповноважених суб'єктів. А тому актуальним є дослідження сутності, системи й особливостей забезпечення правопорядку на регіональному рівні.

Мета статті - дослідити особливості забезпечення правопорядку на регіональному рівні. У зв'язку з цим планується розглянути етимологічний зміст поняття: «забезпечення правопорядку»

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи сутність правопорядку й особливості його забезпечення на рівні регіону не можна оминати увагою те, що, як зауважують у науково-правових колах, він характеризується, зокрема, змістом і структурою [1, с. 288]. Коротко охарактеризуємо вищенаведені складові досліджуваного явища. Так, як зауважує О.Ф.Скакун під час визначення поняття, ознак, змісту та структури правопорядку в своєму підручнику "Теорія держави і права", зміст правопорядку – це система правових і неправових елементів, властивостей, ознак, процесів, що сприяють встановленню та підтримці правомірної поведінки суб'єктів, тобто такої поведінки, яка врегульована нормами права та досягла цілей правового регулювання. При цьому розрізняють матеріальний та юридичний зміст правопорядку. Матеріальний зміст правопорядку являє собою систему реальних (економічних, політичних, морально-духовних, юридичних) упорядкованих відносин у громадянському суспільстві, включаючи правомірну поведінку їх учасників – фізичних та юридичних осіб, як результат їх об'єктивної потреби. У матеріальному змісті правопорядку виражається закономірність його виникнення, розвитку та функціонування в процесі взаємозв'язку з економікою, політикою, культурою, тобто це умови для координованих дій суб'єктів права [2, с. 633].

У свою чергу, юридичний (державно-правовий) зміст правопорядку являє собою систему реалізованих прав, обов'язків, відповідальності громадян, як результат встановлення законності, впорядкованості та врегульованості правових відносин, правомірної поведінки їх учасників, досягнутий за допомогою правових засобів через виражену в них волю держави, тобто це результат координованих дій суб'єктів права [2, с. 633]. Таким чином, матеріальний та юридичний зміст правопорядку, в тому числі на рівні регіону, взаємопов'язані, так як за допомогою дії першого (матеріального змісту правопорядку) виникають необхідні умови для реалізації другого (юридичного змісту правопорядку). У рамках юридичного змісту правопорядку конституційні права й свободи людини та громадянина вже знайшли свій вираз.

Особливої уваги заслуговує така складова правопорядку як його структура. Структура правопорядку характеризує єдність і поділ системи громадських відносин, урегульованих нормами права відповідно до їх галузевого змісту та відображає реалізовані елементи системи права [1, с. 288]. У структурі правопорядку виділяють статичну систему, тобто суб'єктів права

(учасників правопорядку) – держава, її органи, державні, громадські та комерційні організації, громадяни які мають права, обов'язки, повноваження, відповідальність, суворо визначені конституцією, законами, іншими нормативно-правовими актами [2, с. 633]. У даному випадку фактично мова йде про суб'єктів правовідносин, що виникають під час забезпечення правопорядку. Окрім вищенаведеного, в структурі правопорядку виділяють динамічну частину – правові відносини (конституційні, фінансові, адміністративні, земельні, сімейні та інші види суспільних відносин, урегульовані нормами певних галузей права). Іншими словами мова йде про відносини та зв'язки між елементами системи права, методи впливу на відносини та поведінку людей [2, с. 634]. Дійсно задля врегулювання суспільних правовідносин, в тому числі тих, що виникають під час здійснення компетентними суб'єктами діяльності із забезпечення правопорядку на регіональному рівні, використовуються відповідні способи, засоби, прийоми тощо, що в своїй сукупності утворюють методи регулювання.

У структурі правопорядку також виділяють його процедури (процеси) в якості комунікативної частини – процедурно-процесуальні форми здійснення та оформлення зв'язків між різними елементами правової системи, тобто введення багатосторонньої правової регламентації – розпорядку, в межах якого організуються та функціонують громадянське суспільство та держава. Окрім цього звертається увага на так звану результативну частину в структурі правопорядку, що представлена правомірною поведінкою суб'єктів права, дотриманням законності учасників правопорядку. Як зауважує О. Ф. Скакун, вищенаведена частина пов'язана із виконанням, дотриманням, використанням прав та обов'язків суб'єктів права (акти реалізації права) та застосуванням права уповноваженими учасниками правопорядку у відповідності із законністю [2, с. 634]. У вищенаведеному випадку увага акцентується на правових засадах забезпечення правопорядку, а також на правових формах його забезпечення.

Таким чином, аналіз вищенаведених положень надає змогу дійти висновку стосовно того, що забезпечення правопорядку на рівні регіону являє собою регламентовану нормативно-правовими актами, санкціоновану державою діяльність компетентних суб'єктів, направлену на створення та підтримання сприятливих умов реалізації законних прав, свобод та інтересів фізичних й юридичних осіб, які перебувають у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці України, охорони та захисту зазначених прав, свобод та інтересів у разі їх незаконного порушення.

Вирішивши наукове завдання із встановлення сутності поняття “забезпечення правопорядку в регіоні” здається можливим перейти до вирішення наступного – визначення системи забезпечення правопорядку на регіональному рівні. Так, з етимологічного сенсу слово “система” походить від грецького слова “συστήμα” або “systema”, що в буквальному перекладі означає ціле, що складається з частин або сполучень [3, с. 584; 4, с. 415]. Досліджуючи поняття “система” з історико-філософських позицій, слід звернути увагу на те, що перші уявлення про нього виникли ще в античній філософії, яка висунула його онтологічне тлумачення як упорядкованість і цілісність буття. У давньогрецькій філософії та науці (Платон, Аристотель, Евклід), розроблялася ідея системності знання. Сприйняті від античності уявлення про системність буття розвивалися як в системно-онтологічних концепціях Спінози і Лейбніца, так і в побудовах наукової систематики 17-18 століть, що прагнула природної інтерпретації системності світу. У філософії та науці Нового часу поняття “система” використовувалося при дослідженні наукового знання. При цьому, спектр пропонованих рішень був дуже широкий – від заперечення системного характеру науково-теоретичних знань (Кондильяк) до перших спроб філософського обґрунтування логіко-дедуктивної природи систем знання (І. Г. Ламберт). Принципи системної природи знання розроблялися в німецькій класичній філософії: згідно Канту, наукове знання є система, в якій ціле панує над частинами; Шеллінг і Гегель трактували системність пізнання як найважливішу вимогу діалектичного мислення. У західній філософії другої половини 19-20 століть міститься постановка, а в окремих випадках і вирішення деяких

проблем системного дослідження: специфіки теоретичного знання як системи (неокантіанство), особливостей цілого (холізм, гештальтпсихологія), методи побудови логічних і формалізованих систем (неопозитивізм). Адекватною загальнофілософською основою дослідження “системи” є принципи матеріалістичної діалектики (загального зв’язку явищ, розвитку, суперечності та ін.) Найважливішу роль при цьому відіграє діалектико-матеріалістичний принцип системності. Для розпочатого з другої половини 19 століття проникнення поняття “система” в різні області конкретно-наукового знання важливе значення мало створення еволюційної теорії Ч. Дарвіна, теорії відносності, квантової фізики, структурної лінгвістики тощо. Виникла задача побудови строго визначення поняття “система” та розробки оперативних методів аналізу системи. Інтенсивні дослідження в цьому напрямку почалися тільки в 40-50 роках 20 століття, проте ряд конкретно-наукових принципів аналізу системи був сформульований раніше в теології А. А. Богданова, в роботах В. І. Вернадського, в праксеології Т. Котарбінського та інших. Таким чином, перетерпівши тривалу історичну еволюцію, поняття “система” з середини 20 століття стає одним з ключових філософсько-методологічних і спеціально-наукових понять. У сучасному науковому та технічному знанні розробка проблематики, пов’язаної з дослідженням і конструюванням систем різного роду, проводиться в рамках системного підходу, загальної теорії систем, різних спеціальних теорій систем [3, с. 584-585].

Використовуючи семантичний аналіз, слід зазначити, що в сучасній українській мові слово “система” може бути використано для позначення: порядку, зумовленого правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв’язком чого-небудь; продуманого плану; заведеного, прийнятого порядку; форми організації, будови чого-небудь (державних, політичних, господарських одиниць, установ і таке інше); сукупності яких-небудь елементів, одиниць, частин, об’єднаних за спільною ознакою, призначенням; сукупності принципів, які є основою певного вчення; сукупності способів, методів, прийомів здійснення чого-небудь; будови, структури, що становить єдність закономірно розташованих і функціонуючих частин; сукупності предметів, пристроїв і таке інше однакового призначення; сукупності господарчих одиниць, установ, об’єднаних організаційно [5, с. 1320-1321].

Терміном “система” активно оперують у філософських колах. Зокрема, авторський колектив філософського енциклопедичного словнику під останнім розуміє сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв’язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність. [3, с. 584]. В. Л. Петрушенко в своєму філософському словнику зауважує, що система – це складне цілісне утворення, внутрішні зв’язки між елементами якого набагато інтенсивніші, ніж між цими елементами та середовищем. Учений звертає увагу на те, що на сьогодні в філософії існує декілька підходів до визначення системи: сукупність сталих елементів, пов’язаних між собою єдиною структурою; сукупність сталих елементів, пов’язаних настільки органічно, що впливаючи на окремі елементи системи, вони змінюють й інші; сукупність сталих елементів, що утворює так звану системну якість, (властивості, які характеризують систему як цілісне утворення, але не притаманні їй окремо взятим елементам) [6, с. 190]. Окрім цього цілком слушно було підмічено, що поняття системи має надзвичайно широку область застосування (практично кожен об’єкт може бути розглянутий як система), остільки його досить повне розуміння передбачає побудову сімейства відповідних визначень – як змістовних так і формальних. При цьому при визначенні поняття система необхідно враховувати найтісніший взаємозв’язок його з поняттям цілісності, структури, зв’язку, елемента, відносини, підсистеми, оскільки лише в рамках такого сімейства визначень вдається висловити основні системні принципи [3, с. 584]. Так, цілісність означає внутрішню єдність об’єкта, його відносну автономність, незалежність від навколишнього середовища [5, с. 1587]. Цілісність – принципова незвідність властивостей системи до суми властивостей складових її елементів і невиводимість з останніх властивостей цілого; залежність кожного елемента, властивості та відносини системи від його місця, функцій тощо всередині цілого [3, с. 584]. На думку

В. М. Хропанюка, система представляє собою певне цілісне явище, що складається з частин (елементів), взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою. Як ціле неможливе без його складових, так й окремі складові не можуть виконувати самостійні функції поза системою [7, с. 238]. Отже, конкретні елементи системи забезпечення правопорядку на рівні регіону можуть бути не ефективними у разі їх окремого використання, поза межами системи.

Якщо вести мову про структурність, то в сучасній українській мові дане слово використовується для позначення того, що певне явище має структуру, тобто взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого [5, с. 1405]. Структурність – це можливість опису системи через встановлення її структури, тобто мережі зв'язків і відносин системи; обумовленість поведінки системи не стільки поведінкою її окремих елементів, скільки властивостями її структури [3, с. 584-585]. Говорячи про взаємозалежність системи та середовища, варто звернути увагу на те, що останній термін може бути використаний в кількох значеннях. Зокрема, авторський колектив великого тлумачного словника сучасної української мови поняття “середовище” розкриває як речовини, тіла, що заповнюють який-небудь простір і мають певні властивості; сфера; сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність якого-небудь організму; соціально-побутові умови життя людини; оточення [5, с. 1309]. У будь-якому разі взаємозалежності системи та середовища означає, що остання формує й проявляє свої властивості в процесі взаємодії з першим, будучи при цьому провідним активним компонентом взаємодії [3, с. 585]. Отже, система забезпечення правопорядку на регіональному рівні повинна бути побудована з урахуванням особливостей конкретно взятої адміністративно-територіальної одиниці держави (наявності стратегічно важливих об'єктів, особливостей і видів правопорушень, що найчастіше вчиняються, етнічних особливостей населення та його менталітету тощо). Важливим принципом будь-якої системи є її ієрархічність, тобто властивість за значенням ієрархія – сукупність відношень старшинства в якій-небудь множині; властивість, яка характеризує систему з відношенням старшинства між її частинами [5, с.488]. Ієрархічність системи означає, що кожен її компонент, у свою чергу, може розглядатися як система, а досліджувана в даному випадку система являє собою один з компонентів більш широкої системи [3, с. 585]. Як вдало із приводу вищенаведеного було підмічено Ю. Ю. Івчук, під час дослідження теоретичних підходів до системи трудового права України в умовах ринкової економіки, що система являє собою цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, які, виступаючи системою більш низького порядку, одночасно являють собою “елементи системи вищого порядку” [8, с. 381; 12, с. 20]. Як приклад, у нашому випадку, система забезпечення правопорядку на рівні регіону є частиною системи забезпечення правопорядку на загальнодержавному рівні. Таким чином, кожна система характеризується не тільки наявністю зв'язків і відносин між елементами, що її утворюють, а й нерозривною єдністю з навколишнім середовищем, у взаємодії з яким система проявляє свою цілісність. Ієрархічність, багаторівневість, структурність – властивості не тільки побудови, морфології системи, але і її поведінки: окремі рівні системи обумовлюють певні аспекти її поведінки, а цілісне функціонування виявляється результатом взаємодії всіх її сторін і рівнів. Важливою особливістю більшості систем, особливо живих, технічних і соціальних систем, є передача в них інформації та наявність процесів управління. До найбільш складних видів систем відносяться цілеспрямовані системи, поведінка яких підпорядкована досягненню певних цілей, і системи, що самоорганізуються, які здатні в процесі функціонування видозмінювати свою структуру. Для багатьох складних живих і соціальних систем характерна наявність різних за рівнем і таких, що часто не узгоджуються між собою цілей [3, с. 585].

Висновки. Отже, на підставі аналізу вищенаведених положень здається можливим дійти висновку, що система забезпечення правопорядку на регіональному рівні являє собою сукупність визначених на законодавчому рівні стійких елементів, які знаходяться в ієрархічній взаємозалежності та взаємообумовлюють один одного, визначають особливості структурної побудови такої системи, і в її рамках утворюють цілісний механізм забезпечення правопорядку

в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці держави з урахуванням її особливостей. Зазначимо, що особливості системи забезпечення правопорядку на регіональному рівні, як слідує з вищенаведеного визначаються особливостями окремо взятих її елементів, серед яких варто назвати її суб'єктів, повноваження (сукупність прав та обов'язків) таких суб'єктів, форми та методи забезпечення правопорядку, особливості забезпечення окремих прав і свобод фізичних та юридичних осіб. Більш того, особливості конкретно взятого регіону (адміністративно-територіальної одиниці) як середовища в якому функціонує система забезпечення правопорядку буде також визначати особливості побудови останньої. У даному випадку мова може йти про специфіку проведення окремих оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, здійснення заходів із охорони громадського порядку, проведення спеціальних операцій, здійснення профілактики правопорушень тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сучасна правова енциклопедія / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 408 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : Підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Харків : Еспада, 2009. – 752 с.
3. Философский энциклопедический словарь / Редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989 – 815 с.
4. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 576 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.] – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
6. Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентеції. – Львів : “Магнолія 2006”, 2011. – 352 с.
7. Хропанюк В. Н. Теория государства и права : учебник / В. Н. Хропанюк – М.: Интерстиль, 2000. – 377 с.
8. Алексеев П. В. Философия : учебник П. В. Алексеев, А. В. Панин – М. : Проспект, 1997. – 568 с.
9. Івчук Ю. Ю. Теоретичні підходи до системи трудового права України в умовах ринкової економіки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Івчук Юлія Юріївна. – Луганськ, 2004. – 175 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Прокопенко Олексій Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2 Харківського національного університету внутрішніх справ.

УДК 342.9

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ФОРМ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Василь ФЕЛИК (Одеса)

Стаття присвячена дослідженню поняття та видів форм профілактичної діяльності Національної поліції України. В статті визначено поняття та види форм управлінської діяльності; на підставі аналізу різних наукових концепцій сформульоване авторське визначення поняття форми профілактичної діяльності Національної поліції; визначено основні форми, в яких можуть виражатися різні види профілактичної діяльності Національної поліції.

Ключові слова: Національна поліція, профілактика, діяльність, форми, види, поняття.

Статья посвящена исследованию понятия и видов форм профилактической деятельности Национальной полиции Украины. В статье определено понятие и виды форм управленческой деятельности; на основании анализа различных научных концепций сформулировано авторское определение понятия формы профилактической деятельности Национальной полиции; определены основные формы, в которых могут выражаться различные виды профилактической деятельности Национальной полиции.

Ключевые слова: Национальная полиция, профилактика, деятельность, формы, виды, понятия.

The article investigates the concept and types of preventive activities of the National Police of Ukraine. In the article the concept and types of forms of managerial activities have been defined; on the basis of the analysis of various scientific concepts the